

Astudiaeth Achos: Rheoli Llifogydd Naturiol- Afon Tefeidiad Uchaf ger Tref y Clawdd

Afon Tefeidiad - Rhwydweithiau Natur Gwydn

Ffigur 1 Plannu coetir glannau afon ar hyd Afon Tefeidiad

Lleoliad y Prosiect	Dalgylch afon Tefeidiad Uchaf (Cymru yn unig). Tref y Clawdd Powys
Sefydliad Cyflawni Arweiniol	Ymddiriedolaeth Afonydd Hafren
Partneriaid Allweddol	Cyngor Sir Powys Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC)
Prif ffrwd(nau) ariannu ar gyfer cyflawni prosiectau	Rhaglen RhLIN Llywodraeth Cymru 2021-23, wedi'i hwyluso gan Gyngor Sir Powys. Afon Tefeidiad Gwydn y Gronfa Dreftadaeth (Rhwydweithiau Natur)

1. Gweithredwyd Mesurau RhLIN

Mae'r mesurau hyn yn barhaus a byddant yn cynyddu yn y dyfodol.

- 322 o rwystrau sy'n gollwng
- 3.0 hectar o goetir ar draws y llethr
- 3300m o wrychoedd ar lethr croes (ffens dwbl)
- 17 lloffion, byndiau a phyllau
- 2000+ o goed newydd

2. Gyrrwyd allweddol ar gyfer y prosiect

2.1. Rheoli Risg Llifogydd

Llifogydd i eiddo a busnesau o lednentydd ar y Afon Tefeidiad Uchaf (Cymru yn unig). Swm mawr o falurion/gwaddodion a gludir gan y brif goesyn afon a/neu i mewn i eiddo yn ystod llifogydd.

2.2. Gwelliannau Amgylcheddol Ehangach

Plannu glannau afon i roi cysgod i bysgod a strwythur i'r glannau gan leihau erydiad. Gwrychoedd newydd yn darparu coridorau bywyd gwyllt. Coetir newydd yn darparu cynefin bywyd gwyllt a bydd yn cynyddu atfaeliad carbon dros amser. Pyllau, sgriffiadau a byndiau yn darparu cynefinoedd newydd i fywyd gwyllt. Rhwystrau coediog sy'n gollwng yn creu ystod fwy amrywiol o lifau dŵr - cynefinoedd rhywogaethau gwell.

2.3. Buddion Cymdeithasol

Llai o ddifrod gan ddŵr llifogydd, malurion a gwaddodion i rai eiddo ar lednentydd sy'n cysylltu ag afon Tefeidiad. Effaith gadarnhaol raddol i ddigwyddiadau llifogydd ar goesyn prif afon Tefeidiad.

3. Disgrifiad o'r Prosiect

Mae'r ddau brosiect cyflenwol yma wedi'u targedu at RhLIN a gwella cynefinoedd naturiol yn nalgylch afon Tefeidiad Uchaf (Cymru yn unig). Bu hanes o lifogydd i eiddo, busnesau a seilwaith yn y rhanbarth. Mae cofnodion Cyngor Sir Powys yn dangos hyn.

Cyflawnwyd y prosiectau gan Gynghorydd Fferm rhan-amser, gyda chefnogaeth sefydliad ehangach Ymddiriedolaeth Afonydd Hafren, sy'n parhau i gyflawni'r prosiectau hyn. Y dull oedd nodi lleoliadau blaenoriaeth uchel megis llednentydd yn llifo i afon Tefeidiad i fyny'r afon o dref Tref y Clawdd a chymunedau lleol llai.

Cysylltwyd â thirfeddianwyr ac ar ôl egluro nodau'r prosiect rhoddwyd caniatâd i fynd ar eu tir i osod amrywiaeth o fesurau RhLLN. Roedd yn hollbwysig ennill ymddiriedwyaeth ac ymgysylltiad tirfeddianwyr. Dechreuodd y tirfeddianwyr wneud eu hawgrymiadau eu hunain megis treialon ar ddefnyddio gardiau amddiffyn defaid mawr gyda pholion cynnal pren cryf ar y planhigfeydd torlannol yn hytrach na ffensys, yn enwedig pan mae ffensys o'r fath wedi'u lleoli'n agos at afon Tefeidiad y gellir eu golchi i ffwrdd gan falurion mawr yn ystod llifogydd. Mae hyn wedi gweithio'n dda, gyda'r gwarchodwyr coed yn cael eu llifogi ddwywaith hyd yn hyn a heb fawr o

golledion. Roedd Cyfoeth Naturiol Cymru yn hynod gefnogol ac yn parhau i fod, gan ofyn am newidiadau lle bo angen a gwneud awgrymiadau adeiladol.

Comisiynwyd arolwg gan ddefnyddio cwmni arbenigol i asesu rhannau penodol o'r dalgylch hwn ac adrodd ar fesurau eraill y gellir eu datblygu.

Roedd gwahoddiad i gyflwyno yng nghyfarfod Cyngor Tref Tref y Clawdd yn gyfle i ymgysylltu â'r gymuned ac egluro rôl RhLIN yng nghyd-destun ehangach holl gyfraniadau rhanddeiliaid. Cynhaliodd Cyfoeth Naturiol Cymru sesiwn galw heibio yn dilyn llifogydd diweddar yn Nhref-y-clawdd, a roddodd gyfle arall i ymuno â Chyngor Sir Powys, y Grŵp Llifogydd lleol ac ymgysylltu â'r gymuned i egluro manteision RhLIN ymhellach.

4. Canlyniadau Prosiect Allweddol

4.1. Llwyddiannau

Cymerodd y pyllau a'r sgrapiau llif uchaf ar adegau o lifogydd. Fe gefnogodd y nodweddion hyn i dynnu'r llwythi malurion allan o'r system.

Mae'r rhwystrau sy'n gollwng, trwy arafu'r llif a thynnu'r egni allan o'r dŵr, wedi gollwng symiau sylweddol o waddod i fyny'r afon yn y llednentydd (h.y. i ffwrdd o eiddo). Mae adborth gan aelodau'r gymuned wedi cadarnhau hyn ac arwyddion i awgrymu bod yr amser y mae'n ei gymryd i'r llifddwr gyrraedd ei anterth llif wedi'i arafu a hefyd bod y llif brig wedi lleihau yn rhai o'r llednentydd hollbwysig. Mae tîrfeddianwyr wedi gwneud sylwadau ar newidiadau cadarnhaol i'r amgylchedd drwy greu'r sgriffiadau, y pyllau, y gwrychoedd a'r coetir. Mae rhai wedi gofyn am welliant pellach i gynnwys rhywogaethau fel coed cyll a coed afalau surion ar gyfer bywyd gwyllt.

4.2. Gwersi a Ddysgwyd

Achosodd Covid oedi amlwg ac anawsterau cyfathrebu. Cyn gynted ag y byddai'n ddiogel i wneud hynny, defnyddiwyd mannau allanol i gysylltu a chyfathrebu'n ddiogel.

Mae contractwyr cyfyngedig, profiadol yn lleol i wneud y gwaith. Penodwyd nifer fach o contractwyr, a datblygwyd partneriaeth waith dda. Fe wnaeth rhai o'r contractwyr a benodwyd arallgyfeirio o setiau sgiliau gwaith tebyg a chael profiad gydag arweiniad y Cyngorydd Fferm ar sut i gyflawni'r prosiectau.

4.3. Monitro a Chynnal a Chadw

Y nod yw cael mwy o gyllid i ganiatáu gweithrediad RhLIN parhaus yn y dalgylch hwn. Fel rhan o'r parhad hwn, bydd rheolaeth y prosiectau presennol yn cael ei fonitro. Mae ffurfio perthynas gref ac ymddiriedaeth gyda thîrfeddianwyr wedi bod yn agwedd allweddol ar lwyddiant y gwaith hwn ac mae'r berthynas ag Ymddiriedolaeth Afonydd Hafren yn parhau i dyfu.

5. Ffotograffau Prosiect

Ffigur 2 Cwlfer newydd wedi'i roi ar waith i reoli llif trwy fwnd

Ffigur 3 Pwll storio llifogydd ar waith

Ffigur 4 Coetir ar draws llethr newydd ei blannu

Ffigur 5 Gwrych croes-lethr newydd ei blannu

Ffigur 6 Rhwystr sy'n gollwng a weithredwyd